

УДК 314.151.3-054.73-057.875

Дудка І. А.

ФОРМУВАННЯ АКТИВНОЇ ЖИТТЄВОЇ ПОЗИЦІЇ СТУДЕНТІВ-ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ

А Розглядаються основи формування активної життєвої позиції студентів-переселенців у системі громадської діяльності студентського самоврядування.

Ключові слова: активна життєва позиція, студентство, студенти-переселенці, громадська діяльність.

Актуальність дослідження. У Законі України «Про вищу освіту» визначено, що метою виховання студентської молоді є формування гармонійно розвиненої людини, високоосвіченої, соціально активної й національно свідомої, наділеної глибокою громадянською відповідальністю, високими духовними якостями, родинними і патріотичними почуттями, яка є носієм кращих надбань національної та світової культури, здатна до саморозвитку і самовдосконалення. Формування національної інтелігенції, сприяння збагаченню та оновленню інтелектуального генофонду нації, виховання духовної еліти – це завдання, що стоїть перед науково-педагогічним колективом на одному рівні з підготовкою висококваліфікованих фахівців [3].

У зв'язку із ситуацією в АТО і великою кількістю студентів-переселенців науковцям, викладачам, вихователям студентської молоді необхідно акцентуватися на формуванні громадської активності молоді, сприяти роботі волонтерського руху і студентських громадських організацій, спрямованих на допомогу внутрішньо переміщеним особам.

У Законі України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» у статті 1 зазначено, що внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, який постійно проживає в Україні, якого змусили або який самостійно покинув своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, масових порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [4].

Метою статті є розкриття змісту формування активної життєвої позиції студентів-переселенців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окрім позиції виховання у студентської молоді

вищих навчальних закладів активної громадської позиції досліджували І. Зверева, І. Бех, С. Харченко та ін. Вони розглядали виховання активної життєвої позиції як складника професійної діяльності, педагогічної техніки та виховної майстерності.

Виховання активної життєвої позиції студентської молоді під час позааудиторної діяльності є процесом, який сприяє особистісному становленню гармонійно-розвинутої особистості, визначається як один із головних напрямів діяльності сучасної вищої школи в умовах інтеграції до Європейської спільноти. У широкому дослідницькому контексті позааудиторна робота може розглядатися як видове поняття щодо вивченого й широкого явища навчально-виховного процесу. Останній у педагогічній науці привертає увагу вчених, тоді як позааудиторна робота у ВНЗ потребує серйозної теоретичної розробленості (Л. Міщик, С. Савченко та ін.).

На думку І. Бека [2, с. 248], залучення студентів до активної громадської діяльності, з одного боку, може зміцнювати професійну мотивацію, а з іншого – слугувати зразком для побудови життєвої і професійної стратегії. Громадська діяльність має різноманітний характер і виховується у процесі різних видів діяльності: науково-дослідницької, громадської тощо. Одним із видів виховної позааудиторної діяльності студентів є волонтерський рух.

Досліджуючи рівень громадської активності сучасної студентської молоді, важливо опиратися на праці науковців, у яких розглядаються психологічні механізми, умови та шляхи формування громадської активності (К. Абульханова-Славська, Г. Андреева, А. Гусева, О. Леонтьєв, Б. Ломов, В. Мухіна, Р. Немов, Л. Рувинський, Д. Фельдштейн та ін.); складові, характеристики, форми прояву громадянської активності (В. Ра-

дул, Л. Семенюк, О. Плига, В. Сухомлинський).

Як свідчать результати останніх соціологічних досліджень, більшість студентів не беруть активної участі у діяльності різних студентських об'єднань: органів студентського самоврядування, об'єднань за інтересами, громадських організацій тощо. У студентів усе актуальнішими стають не суспільні, а особистісні орієнтири. Наукові дослідження показують, що в сучасних студентів поняття «громадська діяльність» тільки формується, що студенти, вирішуючи певні питання або виконуючи доручення, покладаються насамперед на інтуїтивне бачення проблеми [6, с. 302].

Проблематика мігрантів, біженців, переселенців містить широке коло теоретичних і практичних питань. Тому ці питання висвітлюються у різних сферах наукових досліджень. Аспекти вимушеної міграції досліджували І. Гожій, Я. Грабова та ін. Особливості соціально-педагогічної роботи з вимушеними переселенцями висвітлені у наукових працях Г. Лазос, Т. Семігіної.

Вклад основного матеріалу. Студентство – особлива соціальна група, що навчається у вищих навчальних закладах з метою отримання певної кваліфікації, характеризуються особливими умовами життя, поведінкою та психологією, є найактивнішою частиною молоді. Студенти мають можливість як брати участь у діяльності молодіжних громадських організаціях, так і створювати свої організації.

Нині переважна кількість студентів займається волонтерською роботою в різних громадських організаціях. Саме тому відчувається гостра необхідність удосконалення та формування її оптимальної моделі в умовах ВНЗ, яка включає ефективні механізми залучення та відбору, навчання та моніторингу, які і є основними етапами діяльності волонтерів у вищих навчальних закладах. Волонтерська робота як частина процесу соціалізації молоді у ВНЗ є різновидом громадської роботи студентів, що дає можливість включитися до всієї сукупності соціальних ролей, норм і поведінкових стереотипів суспільства; ознайомлює із загальною культурою і специфічними субкультурами соціуму. Отже, завдяки волонтерській роботі студент-переселенець стає дієздатним учасником суспільних відносин.

На нашу думку, волонтерська робота зі студентами-переселенцями – це такі різноманітні види соціально-педагогічної діяльності: допомога студентам-переселенцям в організації їх життя в гуртожитках, адаптації до навчання в університеті, сприяння реалізації їх планів, проектів і програм; організація виховних, благодійних заходів, акцій за різними спрямуванням, тематичними напрямами з метою фінансової допомоги.

Адміністратор, викладач, куратор у ВНЗ своєю особистістю впливає на формування у студентів-переселенців певних компонентів загальнолюдської і професійної культури. «У вихованні, – писав К. Д. Ушинський – усе повинно базуватися на особистості вихователя, тому що виховна сила

виливається тільки з живого джерела людської особистості. Ніякі статuti і програми, ніякий штучний організм закладу, хоч би як хитро він був придуманий, не може замінити особистості в справі виховання» [7, с. 134]. Тому організація виховної роботи зі студентами-переселенцями у ВНЗ потребує постійного вдосконалення, пошуку і приведення в дію нових форм впливу на студентів, відпрацювання нових методик. Разом з тим, потрібно активізувати традиційні види діяльності, збереження досягнень минулого. Виховання повинно носити творчий характер, орієнтуючись на психічні, психологічні, матеріальні, соціальні проблеми, що пов'язані із новою якістю життєдіяльності. Надзвичайно важливе завдання адміністрації ВНЗ і органів самоврядування полягає у створенні належних умов для розвитку та задоволення культурних потреб студентів-переселенців, для їх самореалізації, адаптації, розвитку їхньої творчості, патріотизму, активної життєвої позиції, демократичного світобачення.

У студентському середовищі популярним стало створення молодіжних громадських організацій, що є невід'ємною частиною демократичного суспільства. Громадські організації студентів – специфічне соціальне явище. Такі об'єднання, здійснюючи багатогранну діяльність, займають помітне місце в молодіжному русі України, допомагають адаптуватися студентам – внутрішньо переміщеним особам.

Під громадською діяльністю студентів розуміємо різноманітну ідейно-політичну, спортивну, культурно-масову та іншу роботу, свідомо, безкорисно і добровільно виконуючу на благо себе, свого колективу та суспільства. Громадська діяльність має специфічні особливості: а) участь студентів у громадській діяльності добровільна, безкорисна та безоплатна, спрямована на розвиток колективу, суспільства та самої особистості; б) громадські заходи несуть соціально значущий характер; в) громадська діяльність надає великі можливості для прояву своєї соціальної активності студентів, їх ініціативності, творчості та відповідальності не тільки перед собою, а й перед своєю державою. Як результат, правильно організована й раціонально спланована громадська діяльність студентів-переселенців забезпечує найвищий рівень виявлення людських якостей, їх ставлення до суспільної справи, колективного спілкування та підвищення власного соціального статусу.

Основна специфічна особливість громадської діяльності студентів зумовлюється специфікою професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя, що передбачає оволодіння не тільки спеціальними компетентностями з академічної підготовки, а й оволодіння сукупністю професійних компетенцій та особистісних морально-етичних якостей. Громадська діяльність має творчий характер і сприяє виявленню мотивів, почуття обов'язку та необхідності подолання труднощів, що стоять перед суспільством.

Громадську діяльність треба організовувати так, щоб створювати умови для максимального розвитку кожним студентом своїх моральних якостей, потенційних можливостей та атмосферу творчості. Цьому сприяє максимальна варіативність виховних форм, методів громадської роботи, різноманітність громадських заходів.

Серед форм волонтерської громадської діяльності відомі такі: диспути на громадські теми; конференції; бесіди за круглим столом; вечори на громадські теми; волонтерські клуби та гуртки; громадські мітинги тощо.

Студентське самоврядування – один із шляхів підготовки студентів-переселенців до життя у правовому та демократичному суспільстві, тому розвиток студентського самоврядування у вищих педагогічних навчальних закладах має велике громадське значення, що допомагає професійному становленню особистості кожного студента-переселенця. Активна участь студентів-переселенців у діяльності студентського самоврядування можлива за умови, якщо вона вмотивована, якщо студент усвідомлює суспільну значущість її, правильно оцінює свої можливості та здібності, зміст тієї конкретної роботи й тих функцій, які на нього покладаються. Головне – задовольнити бажання студентів-переселенців самим вирішувати, яким має бути зміст їхнього життя, поставити їх в умови бути відповідальними за все: за навчальний заклад, товаришів, надавати реальне, а не формальне здійснення права у вирішенні справ, у плануванні роботи, у заохоченні студентів, у розв'язанні конфліктів. Останнім часом учені звернули свою професійну увагу на волонтерство як важливий ресурс громадської діяльності. Роль волонтерів, яких ще називають добровольцями, є надзвичайно важливою у багатьох організаціях. Однак не завжди волонтери мають можливість і певну мотивацію щодо ознайомлення та застосування на практиці набутих знань [1].

Волонтери – добровільні помічники, котрі розуміють та відчувають болі та труднощі студентів-переселенців. Волонтерство – школа життя, росту і саморозвитку, що допомагає виховувати, формувати себе як гуманну, високодуховну, культурну, ціннісно-орієнтовану особистість зі здатністю та бажанням творити в душі найкращих гуманістичних надбань людства. Найважливіше у роботі волонтера – усвідомлення необхідності власної діяльності та наявності бажання працювати. Головна перевага волонтерів полягає в тому, що вони виконують роботу, яка їм подобається, й отримують задоволення від результатів.

Разом зі студентським активом ми провели пілотажне опитування студентів 2–3-х курсів щодо їх ставлення до волонтерської діяльності, бажання брати участь у волонтерстві. Результати показали недостатній рівень обізнаності студентів щодо волонтерства (31% опитуваних нічого не знали про існування волонтерського руху, 26% учасників назвали волонтерську допомогу як непотрібну діяльність для молодих людей, для 13%

студентів це нагадувало комсомольські часи їхніх батьків і було, на їх думку, нецікавим, 30% опитуваних беруть участь у волонтерській діяльності). Цікавим був той факт, що переважна кількість опитуваних студентів (39 %) була переконана в тому, що їм не потрібна спеціальна підготовка до здійснення волонтерської роботи.

Тому постало завдання популяризації волонтерства у студентській громаді, залучення студентів до волонтерської діяльності, їх навчання та оволодіння певними навичками.

За даними соціологічного дослідження «Становище студентської молоді України», біля 77,5% студентської молоді взагалі нічого не знають про громадські організації або дізнаються про їхню діяльність із засобів масової інформації. Лише 4,9% студентів є членами громадської організації і беруть активну участь у її діяльності, 2,5% є членами громадських організацій і беруть участь в окремих заходах. Так само низький відсоток залучення студентської молоді до діяльності молодіжних організацій. Тільки 13,5% студентів є членами молодіжних організацій, натомість тих, хто нічого не знає про такі або дізнається про них із засобів масової інформації, 65,5% [5].

Виходячи з таких загальноукраїнських тенденцій, ми поставили за мету з'ясувати рівень громадської активності студентської молоді міста. Розробляючи питання анкети щодо прояву громадської активності студентами-переселенцями, ми орієнтувались на сутність поняття «громадська активність», яке визначається науковцями як діяльнісне ставлення людини до життя суспільства, у якому вона виступає як ініціативний носій і провідник норм, принципів та ідеалів або суспільства в цілому, або певного класу, соціальної групи. Громадська активність проявляється в суспільно корисній діяльності, в участі в громадських рухах, у зміні існуючих та створенні нових форм соціального життя. Як якість особистості громадська активність студентів-переселенців виявляється у її здатності впливати на життя мікросоціуму, задовольняти власні потреби та інтереси, реалізовувати інтереси й цілі колективів і об'єднань, до яких вона належить, вирішувати важливі для них завдання, прагнєнні діяти на користь суспільства, поважати і реалізовувати відповідно до морально-етичних принципів у вікових можливостей свої права та обов'язки.

Одним з найпоказовіших аспектів громадської активності молоді є діяльність у навчальному закладі органів студентського самоврядування. 85,2% респондентів відповіли, що знають про діяльність органів студентського самоврядування у своєму навчальному закладі, оцінивши їх діяльність у середньому на 2,8 бали за 5-бальною шкалою. При цьому оцінка по закладах коливається від 2,4 – у медичному коледжі до 3,1 – у педагогічних закладах.

На питання «Чи потрібна, на твою думку, у навчальних закладах діяльність органів студентського самоврядування?» респонденти дали такі від-

повіді: ні – 2,3%, швидше ні – 2,5%, швидше так – 26,7%, так – 58 %, важко відповісти – 0,6%.

Таким чином, включення у громадську діяльність студентів-переселенців зможе дати суттєві результати лише в тому випадку, якщо вона стає частиною навчального процесу, коли студенти – внутрішньо переміщені особи вбачають у ній дієвий засіб розширення свого педагогічного й загальнонаукового кругозору, підготовки до майбутньої професійної діяльності. Обираючи форми й методи громадської діяльності, необхідно враховувати, наскільки вони сприятимуть розвитку соціальної активності студента завдяки конкретним індивідуальним дорученням, із урахуванням часу на процес виконання, підготовки, індивідуальних фізіологічних і вікових можливостей.

Висновки. Громадська діяльність вищого навчального закладу – це реалізація демократичних засад у структурі, функціях, формах, методах спільної діяльності громадських інститутів, професійних організацій і асоціацій з вищими навчальними закладами; цілеспрямованість громадської діяльності ВНЗ, що ґрунтується на добровільному встановленні його громадою соціально значущих обов'язків адміністрації, викладачів, співробітників і студентів з урахуванням специфіки регіону та політичного і соціального положення держави. Така співпраця базується на збалансуванні громадських відносин, які сприяють становленню і розвитку громадянського суспільства в Україні та впливу відповідного громадського середовища на виховання студентської молоді.

Досягнення позитивних результатів громадської діяльності ВНЗ можливе тільки при тісній співпраці адміністрації, викладачів, співробітників і студентської молоді, гуманізації відносин, прозорості прийняття рішень і визначення пріоритетними загальнолюдські принципи, права та свободи людини і громадянина, що базуються на патріотичному вихованні.

Активна життєва позиція передбачає наявність інтересу до громадської роботи, ініціативи, ста-

ранності, усвідомлення особистої значущості, наявності організаторських умінь, особливо це стосується допомоги студентам-переселенцям. Включення студентів-переселенців у різні види суспільно значущої діяльності істотно розширює сферу їхнього соціального спілкування, можливості засвоєння соціальних цінностей, формування моральних якостей.

Формування активної життєвої позиції, розвиток взаємин між людиною, державою, місцевим співтовариством тісно пов'язане з поняттям волонтерства.

Волонтерська діяльність зі студентами-переселенцями сприяє зміні світогляду самих студентів і тих, хто поруч, і приносить користь як державі, так і самим волонтерам. Незаперечним є той факт, що розвиток волонтерства серед студентів-переселенців створює всі умови для повнішого використання їх творчого потенціалу. Бути волонтером нині – означає відкрито заявляти про свою готовність допомагати людям, які потребують соціального захисту, проявляти ініціативу, прагнути до саморозвитку і самовдосконалення, значить бути особистістю моральною, духовно багатою, внутрішньо вільною, яка вміє бути щасливою і нести щастя та добро іншим людям, значить бути гідним громадянином і патріотом своєї країни.

Список використаних джерел

1. Абдулов, Р. М. Організація позааудиторної виховної роботи зі студентами вищих навчальних закладів недержавної форми власності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Р. М. Абдулов / Східноукраїнський нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ, 2004. – 24 с.
2. Бех, І. Д. Психологічні джерела виховання майстерності [Текст] навч. посіб. / І. Д. Бех. – Київ : Академвидав, 2009. – 248 с.
3. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
4. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>.
5. Дослідження «Становище студентської молоді України». Опитування проводилося у лютому-грудні 2008 року в усіх областях України, АР Крим та місті Києві. Всього опитано 5103 респонденти 2-го, 3-го, 4-го, 5-го, 6-го курсів ВНЗ III-IV рівнів акредитації. Стандартні відхилення при достовірних 95 відсотках і співвідношенні змінних від 0,1 : 0,9 до 0,5 : 0,5 становлять 0,84 – 1,40 відсотка.
6. Мамаєва, О. А. Роль та значення громадської діяльності у формуванні особистості майбутнього вчителя / О. А. Мамаєва // Педагогіка формування творчої особистості у вищій та загальноосвітній школі. – 2009. – №3. – С. 302–305.
7. Ушинський, К. Д. Твори: В 6 т. – Київ : Рад. шк., 1952. – Т. 1. – С. 134

*Дата надходження до редакції
авторського оригіналу : 05.11.2016*

Дудка І. А. Формирование активной жизненной позиции студентов-переселенцев.

А *Рассматриваются основы формирования активной жизненной позиции студентов-переселенцев в системе общественной деятельности студенческого самоуправления.*

Ключевые слова: активная жизненная позиция, студенчество, студенты-переселенцы, общественная деятельность.

Dudka I. A. Formation of the active vital position of students-immigrants.

S *This article covers the basics of formation an active life position of students-immigrants in the system of public student government.*

Key words: active lifestyle, students, students-immigrants, social activities.